

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ
Кафедра філософії та суспільно-політичних наук.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни
«ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ І РЕЖИМИ СУЧАСНОСТІ»

**рівень вищої
освіти
спеціальність**

перший (бакалаврський)

052 «Політологія»

**назва освітньої
програми
статус**

Політологія

вибіркова

Краматорськ
ДДМА

Тематика семінарських занять з навчальної дисципліни «Політичні системи і режими сучасності» для підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, для спеціальності 052 «Політологія», освітня програма «Політологія».

Розробник:

_____ О. П. Кваша, канд. політ. наук, доцент.

Погоджено з групою забезпечення освітньої програми:

Керівник групи забезпечення:

_____ О. П. Кваша, канд. політ. наук

Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та соціально-політичних наук, протокол № _____ від _____ 202

В. о. завідувача кафедри:

_____ Є. В. Болотіна, канд. філос. наук, доцент

Тематика і завдання до семінарських занять з дисципліни «Політичні системи і режими сучасності»

Тема 1. Предмет, структура та основні поняття теорії політичних систем

Мета заняття: Проаналізувати зміст спецкурсу: «Теорія політичних систем» і його структуру. З'ясувати специфіку курсу і його взаємозв'язок з іншими гуманітарними науками. Розглянути методи спецкурсу, закони і закономірності становлення і розвитку спецкурсу. Охарактеризувати основні категорії спецкурсу, принципи спецкурсу, функції спецкурсу. З'ясувати місце спецкурсу в системі політологічних знань і роль в політичному вихованні особи та основні напрямки подальшого розвитку спецкурсу.

Питання для обговорення:

1. Зміст спецкурсу: «Теорія політичних систем» і його структура.
2. Методи спецкурсу. Закони і закономірності становлення і розвитку спецкурсу.
3. Основні категорії, принципи та функції спецкурсу.
4. Місце спецкурсу в системі політологічних знань і роль в політичному вихованні особи.

Література: 1; 6; 7; 8; 15; 16; 21; 23; 25.

Тема 2. Місце системного аналізу політики в науці

Мета заняття: Проаналізувати виникнення та взаємозв'язок понять «системність», «системний підхід», «системний аналіз», «система». З'ясувати специфіку цілісності системи та її якості та надати системний аналіз політики та суспільства, системи та середовища. Охарактеризувати особливості загальної теорії систем та місце політичної системи в життєдіяльності суспільства. Визначити поняття «політична система суспільства» в сучасній політичній літературі. Проаналізувати взаємозв'язок сутності і природи політичної влади і структурних особливостей політичних систем та типи зв'язків різних суспільних систем і підсистем.

Питання для обговорення:

1. Уявлення про систему та системність. Можливості застосування системних підходів у політичній науці.
2. Виникнення та взаємозв'язок понять “системність”, “системний підхід”, “системний аналіз”, “система”. Основні підходи до визначення влади.
3. Системний аналіз політики та суспільства. Система та середовище.
4. Предтечі системних підходів до вивчення політики. Формування загальної теорії систем.
5. Місце політичної системи в життєдіяльності суспільства.

Література: 1; 6; 7; 8; 15; 16; 21; 23; 25.

Тема 3. Аналіз сучасних теорій політичних систем

Мета заняття: Проаналізувати системний аналіз та його роль в становленні теорії політичної системи суспільства. Охарактеризувати розробка Т. Парсоном загальної теорії соціальних систем та теорію політичної системи Д. Істона та його метод політичного аналізу. Порівняти модель політичної системи за Г. Алмондом та інформаційно-кібернетична модель К. Дойча та соціальні та самореферентні системи Н. Лумана. Розглянути Класифікація політичних систем Ж. Блонделя та Е. Хейвуда як зв'язок між системами і компаративістськими підходами.

Питання для обговорення:

1. Теоретичні моделі політичної системи Т. Парсонса.
2. Теорія політичної системи Д. Істона та його метод політичного аналізу.
3. . Модель політичної системи за Г. Алмондом.
4. Інформаційно-кібернетична модель К. Дойча.
5. Н. Луман: соціальні та самореферентні системи.
6. Класифікація політичних систем Ж. Блонделя та Е. Хейвуда як зв'язок між системами і компаративістськими підходами.

Література: 1; 6; 7; 8; 15; 16; 21; 23; 25.

Тема 4. Сутність, структура та функції політичної системи

Мета заняття: Проаналізувати сутність і зміст політичних систем суспільства та сутність політичної системи виходячи із: способу функціонування державної влади та партійно-політичної інфраструктури. Порівняти структуру політичної системи: погляди політологів різних шкіл. Охарактеризувати внутрішні та зовнішні функції політичних систем. Розглянути класифікацію функцій політичних систем за Г. Алмондом, Дж. Пауеллом та Ч. Ендрейном та політичну соціалізацію, політичне рекрутування, артикуляція інтересів, агрегування інтересів, політична комунікація – функції входу.

Питання для обговорення:

1. Аналіз сутності і змісту політичних систем суспільства.
2. Структура політичної системи: погляди політологів різних шкіл.
3. Внутрішні та зовнішні функції політичних систем.
4. Класифікація функцій політичних систем за Г. Алмондом, Дж. Пауеллом та Ч. Ендрейном.

Література: 1; 6; 7; 8; 15; 16; 21; 23; 25; 35.

Тема 5. Типологія політичних систем

Мета заняття: Розкрити суть типології політичних систем як предмету дослідження порівняльної політології. Порівняти формаційний і цивілізаційний підходи типології політичних систем, зв'язок рівня соціально-економічного розвитку країни з політичними структурами. Проаналізувати типологію політичних систем за Г. Алмондом, за Ж. Блонделем, за Ч. Ендрейном, за Г. Екстайном. Порівняти режимні, функціональні, партійні, виборчі, ідеологічні, інтеграційні політичні системи та критерії типології політичних систем.

Питання для обговорення:

1. Типологія політичних систем – предмет дослідження порівняльної політології.
2. Становлення та основні етапи розвитку порівняльної політології.
3. Особливість методу порівняльного дослідження.
4. Загальні підходи та характеристики типології політичних систем.
5. Формаційний і цивілізаційний підходи типології політичних систем.
6. Режимні, функціональні, партійні, виборчі, ідеологічні, інтеграційні політичні системи.

Література: 1; 3; 5; 6; 7; 8; 15; 16; 18; 21; 23; 25; 35.

Тема 6. Політичний режим як характеристика функціонально-динамічного стану політичної системи

Мета заняття: Розкрити та проаналізувати різні підходи до визначення поняття «політичний режим», доцільно розглядати розкриваючи його динамічний характер, а також згідно з аналізом змісту цієї категорії.

Стосовно типології політичних режимів визначитися з критеріями та зупинитися на багатокомпонентній класифікації, на виокремленні демократичних, авторитарних та тоталітарних режимів, розглянути перехідні типи політичних режимів.

Питання для обговорення:

1. Поняття та основні ознаки політичного режиму.
2. Завдання та «технології» здійснення політичного режиму.
3. Теоретичні проблеми типології політичних режимів.
4. Типології політичних режимів, за межами поділу на демократичні, авторитарні та тоталітарні.
5. Поняття та характеристики демократичного режиму. Багатозначність основоположних ознак та суперечливість ціннісних обґрунтувань демократії (демократія та свобода, рівність, соціальна справедливість і добробут).
6. «Соціалістична» та плебісцитарна демократія. Теорія та практика плюралістичної демократії.
7. «Поліархічна демократія» Р. Даля, «елітарна демократія» Й. Шумпетера. Передумови демократії.

8. Експансія демократії та феномен індигенізації. Демократія в незахідному світі.
9. Поняття та універсальні характеристики авторитаризму. Різновиди авторитарного режиму.
10. Чинники ослаблення авторитаризму.
11. Теоретичні аспекти тоталітаризму.
12. Історичні витоки, основні типи та різновиди тоталітаризму.
13. Проблематика сучасного тоталітаризму та неототалітаризму.

Література:

Тема 7. Сучасний стан, становлення і характерні особливості політичних систем країн Західної Європи та США.

Мета заняття: Дати характеристику сучасного стану владних відносин, особливостей політичної свідомості та рівня політичної культури країн Західної Європи. Здійснити порівняльний аналіз структури та функцій політичних організацій, державних і недержавних інститутів цих країн (починаючи з аналізу виборів у парламент, форми організації державної влади та вибори в місцеві органи управління і завершуючи порівняльним аналізом існуючих партійних систем).

Проаналізувати особливості становлення політичної системи США, від першої половини XVII століття до завершення Другої світової війни; прийняття Декларації незалежності і Конституції, Білля про права, інших поправок до конституції; громадянську війну у США; політичні перетворення 1890-1912 років, економічну кризу 1929-1933 років. Розглянути характерні особливості сучасної політичної системи США; Інститут Президентства; Боротьба партій за владу і партійну систему США. Порівняти політичні і правові норми, рівень політичної культури суспільства та взаємовідносини місцевих і федеральних органів управління, розподіл повноважень.

Питання для обговорення:

1. Характеристика сучасного стану владних відносин країн Західної Європи.
2. Характеристика особливостей політичної свідомості та рівня політичної культури країн Західної Європи.
3. Порівняльний аналіз структури та функцій політичних організацій, державних і недержавних інститутів країн Західної Європи.
4. Порівняльний аналіз виборів у парламент, форми організації державної влади та вибори в місцеві органи управління, існуючих партійних систем.
5. Особливості становлення політичної системи США, від першої половини XVII століття до завершення Другої світової війни.
6. Прийняття Декларації незалежності і Конституції, Білля про права, інших поправок до конституції. Громадянська війна у США її наслідки для політичної системи.
7. Політичні перетворення 1890-1912 років, економічна криза 1929-1933 років.
8. Характерні особливості сучасної політичної системи США.

9. Інститут Президентства. Боротьба партій за владу і партійна система США.
10. Політичні і правові норми, рівень політичної культури суспільства.

Література: 1; 3; 5; 6; 7; 8; 15; 16; 18; 21; 23; 25; 36; 37; 38; 39; 40.

Тема 8. Становлення та сучасний стан політичної системи України

Мета заняття: Охарактеризувати владні відносин за часів Київської Русі; особливості політичного устрою Козацько-Гетьманської держави Б. Хмельницького; політичну систему УНР. Розкрити особливості політичної системи Радянської України як продовження політичної системи СРСР та політичної спадщини тоталітарної системи. Розглянути незалежність України як початок реформування політичної системи суспільства та складний процес утворення нової політичної системи країни. Проаналізувати основні напрямки й перспективи реформування політичної системи України, головні завдання демократичного процесу. системі суспільства.

Проаналізувати сучасний стан та перспективи змін взаємовідносин трьох гілок державної влади в Україні. Охарактеризувати вибори та виборчий процес в Україні, особливості партійної системи України та її вплив на реформування політичної системи. Проаналізувати стан політичної культури суспільства і правові та політичні норми.

З'ясувати взаємозалежність проблем розвитку, модернізації, реформування і трансформації політичних систем (шляхи, критерії, типи). Дати аналіз перехідних процесів від авторитарних і тоталітарних політичних систем до демократичних, особливості цього процесу в Україні. Проаналізувати перспективи трансформаційних процесів в Україні.

Питання для обговорення:

1. Особливості політичного устрою Київської Русі, Козацько-Гетьманської держави Б. Хмельницького.
2. Політична система УНР.
3. Політична системи Радянської України
4. Незалежність України – початок реформування політичної системи суспільства.
5. Аналіз сучасного стану та перспективи змін взаємовідносин трьох гілок державної влади в Україні.
6. Вибори та виборчий процес в Україні.
7. Особливості партійної системи в сучасній Україні та її вплив на реформування політичної системи.
8. Основні напрямки й перспективи реформування політичної системи України.
9. Проблеми політичного розвитку України в науковій думці .

10. Соціально-політичні кризи як причини трансформаційних перетворень політичних систем.

11. Перспективи трансформаційних процесів в Україні.

Література: : 1; 3; 5; 6; 7; 8; 15; 16; 18; 21; 23; 25; 28; 41; 42; 43; 44; 45; 46; 47; 48.

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з дисципліни «Політичні системи і режими сучасності» виконується самостійно кожним студентом на основі засвоєння програмного матеріалу. КППЗ охоплює усі основні теми дисципліни. Метою виконання КППЗ є оволодіння навичками застосування політичних знань у суспільному житті, а також контроль самостійної роботи студентів. Цей контроль здійснюється завдяки написанню студентами доповідей, рефератів, презентацій тощо.

Підготовка презентації – вид самостійної роботи, що виконується студентом поза аудиторними годинами. Студент вільно обирає тематику з числа тем, які пропонуються планами семінарських занять, або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Наступним кроком студент здійснює бібліографічний пошук, використовуючи бібліотечні фонди або Інтернет-ресурси. Також складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь. Опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 10-15 слайдів, текст доповіді – 4-5 стандартних сторінок, набраних на комп'ютері. Основний зміст презентації доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і студент отримує оцінку від викладача.

Виконання КППЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з «Політичні системи і режими сучасності».

Завдання студентам видаються упродовж усього триместру. Перелік додається.

Теми рефератів, презентацій

1. Концепції основоположників сучасної теорії політичних систем.
2. Структура політичної системи: погляди політологів різних шкіл.
3. Типологія політичних систем: аналіз поглядів західних та вітчизняних вчених.
4. Характерні особливості політичних систем країн Західної Європи.
5. Особливості політичної системи США.
6. Політична система сучасної України: характерні особливості.
7. Проблеми політичного розвитку політичних систем.
8. Модернізація та трансформація політичних систем.
9. Місце політичних партій та громадсько-політичних об'єднань та рухів в політичній системі суспільства.
10. Характеристика визначальних факторів стабільності політичної системи.
11. Концепція тоталітаризму: витоки, зміст та суперечності, криза
12. Загальне та особливе у формуванні та розвитку політичних систем.
13. Основні елементи політичної системи суспільства, їх роль та функції.
14. Стабілізуючі фактори функціонування політичної системи.
15. Конституційні засади сучасних політичних систем.
16. Місце та роль засобів масової інформації у функціонуванні політичної системи.
17. Місце церкви в політичній системі суспільства.

18. Вплив бюрократії на функціонування політичної системи суспільства.
19. Політичні і правові норми та їх місце в політичній системі.
20. Що об'єднує і що різнить поняття «політична система» і «політичний режим».
21. Інститут президентства та його місце в політичній системі. Парламентаризм та його місце в політичній системі.
22. Роль та місце судової влади в політичній системі.
23. Вплив та залежність виборчої системи на тип політичної системи.
24. Конституційні засади сучасних політичних систем.
25. Залежність рівня та типу політичної культури суспільства та типу політичної системи.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література:

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. К.: МАУП, 2000. 384 с.
2. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна. К., 2000.
3. Бокщанин И., Губерский С. Политические системы стран Западной Европы: Серия I. Институт Президентства Итальянской Республики. К., 2000.
4. Бокщанин И., Губерский С., Кирилюк Ф. Политические системы стран Западной Европы: Серия II. Институт президентства V Французской Республики. К., 2000.
5. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: Навч. посібн. К.: Знання, 2006. 668 с.
6. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
7. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику: підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 840 с.
8. Громадські об'єднання в Україні: Навч. посібн. / За ред. В.М. Бесчастного. К.: Знання, 2007. 415 с.
9. Дербишайр Д. Д., Дербишайр Я. Политические системы мира. В 2-х томах. Пер с. англ. М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004.
10. Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування . Збірник наукових праць Укр. Ак. Держ. Управл. при Президентіві України. К., 2000.
11. Дюверже М. Политические партии / пер. с франц. М.: Академический проект, 2000. 558 с.
12. Журавський В. Політична система України: особливості, фактори, чинники права. *Віче*. 2000. № 2.
13. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. К., 1996.
14. Исаев М.А., Чеканский А.М., Шишкин В.М. Политическая система стран Скандинавии и Финляндии. М., 2000.
15. Кислий П., Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні. К., 2000. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Начальний посібник. 2-ге видання, виправлене. К.: ВД «Професіонал», 2004. 336 с.
16. Луговий В. Г., Князев В. М. Концептуальні засади реформування політичної системи України. К., 2001.
17. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посібн. / О. В. Філонов, В. М. Субботін, В. В. Пашутін, І. Я. Тодоров. – К.: Знання, 2006. 215с.
18. Політологія: енциклопедичний словник / [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Н. М. Хома]; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 406 с.
19. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. К., 2002.
20. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Генеза, 2004. 736 с.
21. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: Навч. посібник / Ф. М. Рудич, Р. В. Балабан. Ю. С. Ганжуров та ін. К.: Либідь, 2008. 440с.

22. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і докринальний підходи: підручник: у 2-х т. /за заг. Ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий світ – 2000», 2016. Т. 1. 516с.
23. Політичні партії в незалежній Україні: роль та місце у політичній трансформації суспільства: науковий збірник / Укладач В. В.Нікітін. Х.: ХарРі УАДУ, 2001. 140 с.
24. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. К.: Генеза. 1997. 395 с.
25. Романюк А. С. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір: автореферат дисерт. на здобуття наук. ступеню доктора політичних наук. Л., 2008.
26. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира. Х., 2005.
27. Сушинський О. Інститут президентства в Україні в контексті влади. *Вісник Укр. Акад. Держ. Управління*. К., 2000. №1. С. 87 – 97.
28. Томахів В. Я. Політологія: навч. посіб. 3-тє вид., доповн. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.
29. Фісун О. Типологія політичних систем: основні підходи. *Політичний менеджмент*. 2005. №5. С.39–50.
30. Чарльз Ф. Эндрейн. Сравнительный анализ политических систем. М., 2000.
31. Чилкот Рональд Х. Теория сравнительной политологии. В поисках парадигмы. М., 2001.
32. Шаповал В. Державний лад країн світу. К., 1999.
33. Шаповал В. М. Конституційні системи зарубіжних країн. К., 1992.
34. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій і партійних систем: Навч. посібник. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
35. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин: Підручник. К.: Вища школа, 2004. 622с.
36. Easton D. The Political System: An Inquiry into the State of Political Science. New York, 1953.
37. America's Political System the most brutal in the world : Hillary Clinton. 2014.
38. The American Political System: Ken Kollman. 2013. 230 p.
39. The price of politics: Bob Woodward. 2013. 89 p.

Додаткова література:

40. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. К., 1993. 42. Грушевський М.С. На порозі нової України. Гадки та мрії. К., 1992. 43. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть? К., 1991.
44. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. К., 1993. 45. Донцов Д. Дух нашої давнини. К.: Просвіта, 2016. 264 с.
46. Донцов Д. Ідеологія. Націоналізм. Незримі скрижалі Кобзаря. Маса і провід. Дух отари і дух провідництва. К.: Фоліо, 2017. 576 с.
47. Міхновський Н.М. Самостійна Україна. К., Львів, 1991.
48. Міхновський М. Суспільно-політичні твори. К.: Смолоскип, 2015. 464 с.

Інформаційні ресурси:

1. Горбань О. М., Бахрушин В. Є. Основи теорії систем і системного аналізу : навч. посібник. Запоріжжя : ГУ ЗІДМУ, 2004. 204 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/203240>
2. Кривошеїн В.В. Ризики модернізації в контексті трансформації українського суспільства. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2013. № 3. С. 186-189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_26.
3. Місце системного аналізу серед інших наук. *Теорія систем і системного аналізу* : веб-сайт. URL: https://studopedia.com.ua/1_21141_mistse-sistemnogo-analizu-sered-inshih-nauk.html
4. Політичні реформи в Україні: перехід від трансформації до модернізації : веб сайт. URL: <file:///D:/328-Article%20Text-623-1-10-20161017.pdf>
5. Політична система сучасного суспільства : навч. посіб. / В. В. Мадіссон та ін. Київ: КНУТД, 2015. 229 с. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2647/3/20150223_Maddison_NP.pdf
7. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : навч. посіб. К. : Либідь, 2005. 576 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-134.html>
8. Томахів В. Я. Політологія: навч. посіб. / В. Я. Томахів. - 3-тє вид., доповн. - Тернопіль: ТНЕУ, 2018. - 224 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/handle/316497/33282>